

Jacek Wróbel

Przestępczość gospodarcza w Naddniestrzu

Charakterystyka sytuacji politycznej w separatystycznym Naddniestrzu

Naddniestrzańska Republika Mołdawska (NRM) jest separatystycznym organizmem państwowym nieuznanym na arenie międzynarodowej, ale de facto suwerennym i w pełni kontrolującym swoje terytorium (formalnie – według prawa międzynarodowego – stanowi część Republiki Mołdawii¹). Jednocześnie Naddniestrze jest w wysokim stopniu uzależnione od Rosji. NRM posiada szereg atrybutów państwowości: wojsko, milicję, prezydenta, parlament, armię, walutę (rubel naddniestrzański), flagę i godło. Toczą się długotrwałe, ale i nieprzynoszące konkluzywnych rozwiązań, negocjacje międzynarodowe mające na celu rozwiązanie konfliktu i ustalenie statusu prawnego Naddniestrza. Separatystyczna republika obejmuje tę część terytorium byłej Mołdawskiej Socjalistycznej Republiki Sowieckiej (MSRS), która znajdowała się na lewym brzegu Dniestru, oraz prawobrzeżne miasto Bendery (Tighina). Rząd w Tyraspolu kontroluje wąski pas terytorium o długości ok. 200 km, szerokości 12–15 km i o powierzchni 4160 km².

Stolicą Naddniestrza jest Tyraspol², liczący – według spisu ludności przeprowadzonego przez władze Naddniestrza w listopadzie 2004 r. – ponad 159 tys. mieszkańców³. Według tego samego spisu liczba mieszkańców całego regionu naddniestrzańskiego wyniosła 555,5 tys. osób⁴. Skład etniczny Naddniestrza według spisu z 1989 r. wyglądał następująco: 40 proc. – Mołdawianie i Rumuni, 28 proc. – Ukraińcy, 25 proc. – Rosjanie, 7 proc. – inne narodowości⁵. Według spisu z listopada 2004 r. natomiast skład ten wyglądał następująco: Mołdawianie – 31,9 proc., Rosjanie – 30,3 proc., Ukraińcy – 28,8 proc., inne narodowości – 9 proc.⁶

2 września 1990 r. lokalna nomenklatura, dążąca do ochrony własnych interesów gospodarczych, wykorzystując niechęć miejscowej ludności słowiańskiej do narodowych haseł mołdawskich i rumuńskich głoszonych wówczas w Kiszyniowie i obawy tej ludności przed wydającym się wówczas realną perspektywą zjednoczeniem Mołdawii z Rumunią, powołała do życia Naddniestrzańską Mołdawską Socjalistyczną Republikę Sowiecką (NMSRS). 28 sierpnia 1991 r. NMSRS ogłosiła niepodległość, przyjmując

¹ Obecnie w języku polskim używa się zarówno nazwy Mołdawia, jak i Mołdowa.

² J. Wróbel, *Naddniestrze, w: Konflikty zbrojne na obszarze postradzieckim. Stan obecny, perspektywy uregulowania. Konsekwencje*, Warszawa 2003, OSW, s. 15.

³ <http://www.smileplanet.ru/index/0-1916> [dostęp: 01.01.2012].

⁴ Oficjalna naddniestrzańska agencja prasowa „Olwia Press”, *Ogłoszony przedwariantel'nyje itogi pridniestrowskoj pieriepisi nasielienija*, 7 września 2005 r., <http://www.olvia.idknet.com/ol37-09-05.htm>, [dostęp: 01.01.2012].

⁵ T. Olszański, *Naddniestrze. Wstępny zarys zagadnienia*, Warszawa 1996 (część raportu OSW dot. konfliktów i nieuznanych państw na obszarze postsowieckim), s. 35.

⁶ „Olwia Press”, *Ogłoszony przedwariantel'nyje itogi...*, 7 września 2005 r., <http://www.olvia.idknet.com/ol37-09-05.htm> [dostęp: 01.01.2012].

nazwę Naddniestrzańska Republika Mołdawska. Wiosną 1992 r. armia mołdawska próbowała siłą zlikwidować NRM, jednak została odparta przez siły naddniestrzańskie wsparte uzbrojeniem i bezpośrednimi działaniami bojowymi przez stacjonującą w regionie 14. Armię Rosyjską. Od 1992 r. trwają negocjacje mające na celu polityczne uregulowanie konfliktu. Poza jego stronami udział w nich biorą OBWE, Rosja i Ukraina (od 1995 r.), jako mediatorzy⁷, oraz UE i USA, jako obserwatorzy (od 2005 r.)⁸. W regionie konfliktu rozlokowano trójstronne mołdawsko-rosyjsko-naddniestrzańskie siły pokojowe pod egidą WNP.

W NRM nie ma wolnych, demokratycznych wyborów (zaskakującym wyjątkiem były wybory prezydenckie w 2011 r. – fałszerstwa wyborcze nie odegrały wówczas większej roli). Istnieje tu cenzura. Jej przejawem był fakt, że kiedy na początku grudnia 2001 r. w rosyjskim programie RTR nadawano krytyczny program publicystyczny o Naddniestrzu, w separatystycznej republice na tym samym programie można było obejrzeć jeden z odcinków serialu „Miasteczko Twin Peaks”⁹.

W latach 1991–2011 prezydentem NRM był Igor Smirnow. W wyborach prezydenckich z grudnia 2011 r. wygrał jednak inny kandydat – Jewgienij Szewczuk. Igor Smirnow odpadł już w pierwszej turze głosowania. Zmiana głowy państwa oznaczała przekształcenie dotychczasowego układu sił tej republiki. Dotychczas w ich strukturach zasadnicze znaczenie miały administracja prezydenta Smirnowa (obsadzona przez weteranów wojny z Mołdawią z 1992 r. i miejscową nomenklaturę), dyrektorzy wielkich zakładów przemysłowych i kierownictwo firmy „Szerif”, która zdominowała większą część gospodarki regionu¹⁰. Główną podporą władzy Smirnowa były struktury siłowe, a przede wszystkim Ministerstwo Bezpieczeństwa Państwowego (Ministerstwo Gosudarstwiennoj Biezopasnosti – MGB), na czele z bliskim współpracownikiem Smirnowa – Władimirem Antiufilejewem¹¹.

W 2005 r. w ramach oligarchii rządzącej w Naddniestrzu powstało opozycyjne wobec Smirnowa ugrupowanie (a od czerwca 2006 r. partia) – Odrodzenie, powiązane z firmą „Szerif” i ogólnie ze środowiskami biznesowymi NRM. W grudniu 2005 r. podczas wyborów ugrupowaniu temu udało się wprowadzić do parlamentu większość deputowanych, a jego lider Jewgienij Szewczuk został wówczas przewodniczącym parlamentu (Rady Najwyższej), zastępując na tym stanowisku wieloletniego współpracownika Smirnowa – Grigorija Marakuce¹². Jewgienij Szewczuk był przewodniczącym Odrodzenia do 10 lipca 2009 r. Wówczas zastąpił go na stanowisku Anatolij Kamiński¹³. Najważniejszy „argument polityczny” w polityce naddniestrzańskiej stanowiło poparcie Moskwy. Długo silnym rosyjskim poparciem cieszył się Igor Smirnow. Kiedy

⁷ J. Wróbel, *Naddniestrze...*, s. 15; T. Olszański, *Naddniestrze...*, s. 36–37.

⁸ J. Wróbel, *Wejście UE i USA do negocjacji naddniestrzańskich*, „Tydzień na Wschodzie” 2005, nr 410, s. 8.

⁹ O. Kołontaj, *Riespublika Szerif*, „Krasnaja Zwiezda” 2001, http://www.redstar.ru/2001/12/07_12/3_02.html, [dostęp: 13.08.2011].

¹⁰ J. Wróbel, *Naddniestrze...*, s. 15.

¹¹ D. Isachenko, K. Schlichte, *The crooked ways of state-building: How Uganda and Transnistria muddle through the international system*, http://www.ipw.uni-magdeburg.de/inipw_media/schlichte/mikropolitik/07_04_Crooked_ways-view_image-1-called_by-unimagdeburg-original_page-3480.pdf [dostęp: 09.08.2011].

¹² J. Wróbel, *Wewnętrzny konflikt w Naddniestrzu*, „Tydzień na Wschodzie” 2006, nr 445, s. 5.

¹³ Agencja informacyjna „Regnum”, *Jewgienij Szewczuk smieszczion s posta priedsiedatielja pridniestrowskoj partii „Obnowlienijsze”*, <http://www.regnum.ru/news/1303200.html> [dostęp: 10.01.2012].

jednak Kreml się od niego odwrócił, Smirnow przegrał wybory prezydenckie w 2011 r., tracąc władzę. Inna sprawa, że również partii Odrodzenie nie udało się wprowadzić na stanowisko prezydenta własnego kandydata – Anatolija Kamińskiego – pomimo że popierała go Moskwa. Wybory prezydenckie w Naddniestrzu w grudniu 2011 r. wygrał, jak już wcześniej wspomniano, Jewgienij Szewczuk (w pierwszej turze otrzymał 38,55 proc. głosów, a w drugiej 73,88 proc.)¹⁴. Nie wiadomo, czy Naddniestrze pod władzą Szewczuka poprawi swoje relacje z Mołdawią i wejdzie w cywilizowany dialog z Zachodem, ale pod władzą Smirnowa prawie na pewno by tego nie dokonało. Sposób, w jaki Szewczuk będzie rządził Naddniestrzem, pozostaje wielką niewiadomą.

Sytuacja gospodarcza Naddniestrza

Naddniestrze dysponowało największym potencjałem gospodarczym wśród powstałych na terenie byłego Związku Radzieckiego separatystycznych organizmów państwowych. W 1990 r. region naddniestrzański (wraz z Benderami) przynosił 40 proc. PNB Mołdawskiej SRS, podczas gdy jego ludność stanowiła zaledwie 15,2 proc. ludności MSRS, a jego powierzchnia – 12,4 proc. powierzchni Mołdawii. W regionie ulokowana była największa hydroelektrownia na Bałkanach i działało ok. 100 zakładów przemysłowych. Dobrze była rozwinięta także infrastruktura transportowa i wysoki był poziom produkcji rolniczej¹⁵. Na terytorium Naddniestrza znalazły się nowoczesne Mołdawskie Zakłady Metalurgiczne (MZM) w Rybnicy, zbudowane w 1985 r.¹⁶

W pierwszej dekadzie istnienia NRM borykała się z pogłębiającym się kryzysem niestabilnej gospodarki regionu. Przykładowo, według danych Państwowego Komitetu Statystycznego Republiki Naddniestrzańskiej PKB regionu spadło w 1999 r. o 30,1 proc. w porównaniu z rokiem poprzednim, a w 2000 r. – o kolejne 20,0 proc. W ciągu pierwszej dekady produkcja przemysłowa regionu zmniejszyła się 2,5-krotnie, po raz pierwszy odnotowując wzrost dopiero w roku 2000. Produkcja rolnicza w ciągu tej samej dekady spadła 4-krotnie.

Około 2000 r. gospodarka Naddniestrza była zasadniczo gospodarką państwową, planowaną centralnie¹⁷. W 2000 r. – według oficjalnych statystyk NRM – 64,9 proc. zatrudnionych mieszkańców Naddniestrza pracowało w przedsiębiorstwach i instytucjach państwowych bądź municypalnych, 8,6 proc. w spółkach akcyjnych (często z udziałem państwa) lub w przedsiębiorstwach stanowiących własność spółdzielczą, 14,6 proc. – w kołchozach i sowchozach, a tylko 7,1 proc. w przedsiębiorstwach prywatnych lub dzierżawionych¹⁸. Budżet regionu był utrzymywany przez sektor przemysłowy, z hutą w Rybnicy na czele. Panowała epidemia wzajemnego zalegania z płatnościami między przedsiębiorstwami, wysoki był poziom wydatków socjalnych i nieefektywny system zarządzania przedsiębiorstwami¹⁹.

¹⁴ „Olwia-Press”, *CIK utwierdził itogi wyborow. Priezidentom Pridniestrowskoj Moldawskoj Rjespubliki priznan Jewgienij Szewczuk*, <http://www.olvia.idknet.com/ol228-12-11.htm> [dostęp: 10.01.2012].

¹⁵ *Evolution of the Transnistrian Economy: Critical Appraisal*, październik 2001, CISR, http://www.cisr-md.org/pdf/Transnistria_Report_En_Final.pdf, s. 2 [dostęp: 11.08.2011].

¹⁶ OAO Mołdawskij Mielalurgiczeskij Zawod, <http://www.aommm.com/pls/webus/webus.main.show> [dostęp: 09.08.2011].

¹⁷ *Evolution of the Transnistrian Economy...*, s. 4–6.

¹⁸ A. Gudim, *Privatization in Transnistria – Risks and Profit*, CISR 2004 r., http://www.cisr-md.org/reports/cont-transn-dec04.html#_ftn2 [dostęp: 09.08.2011].

¹⁹ *Evolution of the Transnistrian Economy...*, s. 7.

Zasadnicze znaczenie dla przetrwania regionu miała i ma współpraca gospodarcza z Rosją: zamówienia kompleksu obronnego, udział w dostarczaniu żywności do północnych rejonów Rosji, kredyty Gazprombanku²⁰ czy bezpośrednie dopłaty z budżetu Federacji Rosyjskiej do budżetu Naddniestrza²¹. Innym ważnym przykładem pomocy Rosji dla Naddniestrza jest niereagowanie strony rosyjskiej na permanentne niewywiązywanie się separatystycznej republiki z opłat za gaz ziemny dostarczany przez Gazprom. Od połowy lat 90. firma ta dostarczała i nadal dostarcza ten surowiec do Naddniestrza praktycznie za darmo – kwoty za gaz są po prostu dopisywane do naddniestrzańskiego długu. Strona naddniestrzańska podchodzi do tej sprawy niefrasobliwie, najwyraźniej nie zamierzając spłacać zobowiązania (w 2006 r. dług Naddniestrza wobec Gazpromu wynosił, według oświadczeń strony rosyjskiej, ok. 1 mld USD)²².

Dla gospodarki Naddniestrza istotne jest również funkcjonowanie szarej strefy zarówno w przypadku sprzedaży produktów wytwarzanych w regionie, jak i nielegalnie reeksportowanych (produkty ropopochodne, papierosy, spirytus, niektóre produkty spożywcze i farmaceutyki)²³.

Od 2002 r. w Naddniestrzu ruszyła prywatyzacja (wyjątkiem była huta stali w Rybnicy, sprzedana rosyjskiej firmie „Itera” zarejestrowanej w Stanach Zjednoczonych w 1998 r.). W 2002 r. sprywatyzowano dwa przedsiębiorstwa, w 2003 – 12, a w 2004 – 16²⁴.

Prywatyzacja w Naddniestrzu jednak szybko została podważona przez Kiszyniów. 14 października 2004 r. parlament Mołdawii przyjął ustawę unieważniającą jej wyniki²⁵. Mimo to w kolejnych latach Naddniestrze kontynuowało przeprowadzanie prywatyzacji.

Średnia pensja w republice, o której mowa, wynosi ok. 50 USD, co w znacznym stopniu zmniejsza motywację pracowników. Brak inwestycji, przestarzałe wyposażenie produkcyjne i infrastruktura komunikacyjna wpływają na niską efektywność przedsiębiorstw. Przynajmniej 20 proc. przedsiębiorstw sektora przemysłowo-usługowego i około 50 proc. przedsiębiorstw sektora rolniczego należy uznać za nierentowne (region naddniestrzański z eksportera żywności stał się jej importerem). Gospodarka regionu jest w znacznej mierze zmonopolizowana i charakteryzuje się niską konkurencyjnością (m.in. ze względu na ograniczony zasięg rynku naddniestrzańskiego). Występuje tu nieuczciwa konkurencja i kryminalizacja relacji ekonomicznych²⁶.

Opisane powyżej negatywne tendencje w gospodarce Naddniestrza, odbijające się poważnie na mieszkańcach regionu, sprzyjają rozwojowi przestępczości gospodarczej.

²⁰ Tamże, s. 8.

²¹ M. Kosienkowski, *Naddniestrzańska Republika Mołdawska. Determinanty przetrwania*, Toruń 2010, Adam Marszałek, s. 50–51.

²² J. Wróbel, *Struktura interesów gospodarczych Rosji w Naddniestrzu i w regionie*, „Konflikt niskiej intensywności w Naddniestrzu” (red. M. Celewicz, J. Kłoczowski, M. Pietraś), Lublin 2006, Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, s. 135–136 i 140.

²³ *Evolution of the Transnistrian Economy...*, s. 9.

²⁴ A. Gudim, *Privatization in Transnistria...*, M. Kosienkowski, *Naddniestrzańska Republika Mołdawska...*, s. 51.

²⁵ J. Wróbel, *Parlament Mołdawii o prywatyzacji w Naddniestrzu*, „Tydzień na Wschodzie” 2004, nr 369, s. 20.

²⁶ J. Matyjczyk, *The Issue of Ukrainian-Moldovan border*, w: *Transnistrian problem: a view from Ukraine*, Kijów 2009, Strategic and Security Studies Group, s. 66, http://www.gsbs.org.ua/wp-content/uploads/December_2009.pdf [dostęp: 8.09.2012].

Problem legalności handlu zewnętrznego Naddniestrza wobec nieustalonego statusu regionu i mołdawskie próby włączenia republiki do obszaru celnego Republiki Mołdawii

Problemy związane z legalnością handlu zewnętrznego Naddniestrza wynikają z nieokreślonego statusu regionu. Separatystyczna republika nie należy do wspólnoty międzynarodowej i w związku z tym nie jest stroną międzynarodowych umów handlowych. Nie należy też do międzynarodowych oficjalnych struktur gospodarczych. Jednocześnie przy braku zobowiązań międzynarodowych prowadzi własną politykę gospodarczą, często nie liczącą się z żadnymi ograniczeniami prawnymi.

Do 1996 r. problem wymiany zewnętrznej Naddniestrza nie był w ogóle unormowany. Na mocy porozumienia mołdawsko-naddniestrzańskiego z 7 lutego 1996 r. NRM otrzymała prawo do posługiwania się mołdawskimi pieczętami celnymi, przez co uzyskała faktyczną samodzielność w prowadzeniu operacji eksportowo-importowych²⁷ (Naddniestrze nie zrealizowało podjętego wówczas zobowiązania do ustanowienia wspólnych naddniestrzańsko-mołdawskich posterunków celnych na granicy z Ukrainą)²⁸.

Kiedy Mołdawia przekazała Naddniestrzu pieczęci celne (według różnych źródeł w 1994 r. lub w 1996 r.), administracja naddniestrzańska otrzymała osiem ich zestawów. W niedługim czasie, w sposób bezprawny, wyrobiono ich większą liczbę – na jesieni 2001 r. w Naddniestrzu używano już ponad 300 (!) pieczęci²⁹. Jest to wyraźny przykład szybkiego rozrostu nielegalnych działań gospodarczych różnych naddniestrzańskich podmiotów.

Prawo do utrzymywania zewnętrznych relacji gospodarczych Naddniestrze uzyskało oficjalnie na mocy memorandum o podstawach normalizacji stosunków między Republiką Mołdawii a Naddniestrzem (tzw. Memorandum Primakowa lub Memorandum Moskiewskie) z 1997 r., podpisanego – oprócz stron konfliktu – również przez Rosję, Ukrainę i OBWE.

W 1999 r. władze centralne Mołdawii ustanowiły na „granicy” mołdawsko-naddniestrzańskiej posterunki policyjne i podatkowe, zastąpione w 2003 r. posterunkami celnymi, co ograniczyło samodzielność handlu zewnętrznego Naddniestrza i utrudniło przemysł³⁰. Posterunki mołdawskie nie funkcjonowały jednak konsekwentnie przez cały ten okres³¹.

Fakt posiadania przez Naddniestrze zewnętrznej granicy z Ukrainą ułatwia Tyraspolowi utrzymywanie zewnętrznych stosunków gospodarczych z pominięciem oficjalnych struktur Mołdawii. Ukraina idzie na współpracę z Mołdawią w kwestii kontrolowania handlu zewnętrznego Naddniestrza tylko w ograniczonym, chociaż z czasem rosnącym, zakresie.

W 2001 r. Kiszyniów zdecydował się na zastosowanie nacisku ekonomicznego na Naddniestrze w celu wymuszenia negocjacji dotyczących integracji państwa. Z dniem

---

²⁷ M. Kosienkowski, *Naddniestrzańska Republika Mołdawska...*, s. 45; według innego źródła Naddniestrze otrzymało mołdawskie pieczętami celne już w 1994 r. Patrz: O. Kołontaj, *Riespublika Szerif...*

²⁸ M. Kosienkowski, *Naddniestrzańska Republika Mołdawska...*, s. 166.

²⁹ O. Kołontaj, *Riespublika Szerif...*; M. Kosienkowski, *Naddniestrzańska Republika Mołdawska...*, s. 45.

³⁰ Tamże, s. 45.

³¹ Obserwacja własna w czasie podróży analitycznej do Naddniestrza i Mołdawii w grudniu 2001 r. – po mołdawskiej stronie granicy nie było żadnego posterunku ani kontroli.

1 września 2001 r. wprowadził nowe pieczętki celne, nie przekazując ich wzorów stronie naddniestrzańskiej. Wiązał to z koniecznością spełnienia wymogów Światowej Organizacji Handlu, do której Mołdawia wstąpiła 27 lipca 2001 r. Kiszyniów próbował w ten sposób zmusić Naddniestrze do przyjęcia na naddniestrzański odcinek granicy mołdawsko-ukraińskiej mołdawskich celników. W trakcie konfliktu celnego, który wówczas wybuchł, strona naddniestrzańska rozpoczęła blokadę tranzytu samochodowego i kolejowego przez jej terytorium. Kijów nie zgodził się wówczas na propozycję Kiszyniowa dotyczącą utworzenia ukraińsko-mołdawskich posterunków celnych po ukraińskiej stronie naddniestrzańskiego odcinka granicy między obydwoma krajami. Ostatecznie „wojna celna” zakończyła się sukcesem Naddniestrza, które utrzymało status quo, nie dopuszczając mołdawskich celników na granicę³².

3 marca 2006 r. Ukraina – pod naciskiem Unii Europejskiej i USA – wprowadziła w życie porozumienie z Mołdawią, tzw. wspólną deklarację o cłach, uzgodnioną przez premierów obu państw 30 grudnia 2005 r. Porozumienie to wprowadziło nakaz rejestrowania się firm naddniestrzańskich w Kiszyniowie na dogodnych dla nich warunkach, poddając jednocześnie naddniestrzański handel zewnętrzny pewnej kontroli ze strony Mołdawii. Firmy naddniestrzańskie nadal płaciły podatki i cła lokalnej administracji Naddniestrza. Ukraina zaś zobowiązała się nie przepuszczać przez swoją granicę towarów naddniestrzańskich firm niezarejestrowanych w Kiszyniowie. Nowe przepisy celne stanowiły krok w kierunku utworzenia jednolitego mołdawskiego obszaru celnego, obejmującego także separatystyczny region³³. W tym wypadku Ukraina rzeczywiście wypełniła warunki porozumienia, co można wiązać z początkiem funkcjonowania Misji UE na granicy mołdawsko-ukraińskiej³⁴.

Porozumienie wywołało gwałtowną krytykę ze strony Moskwy i Tyraspoła. W odpowiedzi Naddniestrze ogłosiło jednostronne wyjście z negocjacji w sprawie uregulowania naddniestrzańskiego i rozpoczęło blokadę pociągów tranzytowych przez swoje terytorium³⁵, a 27 marca 2006 r. Rosja ogłosiła zakaz importu i sprzedaży mołdawskich win (jednego z najważniejszych produktów, które Mołdawia eksportowała do Rosji)³⁶. Ruch pociągów na trasie Kiszyniów–Odessa został wznowiony dopiero 1 października 2010 r.³⁷. Embargo na mołdawskie wina Rosja zniosła 9 października 2007 r., jednak tylko dla wybranych mołdawskich firm³⁸.

Konflikt o zarejestrowanie naddniestrzańskich firm w Kiszyniowie zakończył się sukcesem Mołdawii – w 2006 r. ponad 200 z 300 kompanii działających w regionie naddniestrzańskim zarejestrowało swoją działalność w Kiszyniowie, z czego połowa z nich na stałe. Rejestracja tak wielu firm była w znacznej mierze konsekwencją chęci

---

³² J. Wróbel, *Naddniestrze*, w: *Moldowa. Mało znany w Polsce kraj*, Wrocław 2003, KWSM/Instytut Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 57–58.

³³ J. Wróbel, *Konflikt wokół Naddniestrza*, „Tydzień na Wschodzie” 2006, nr 431, s. 9.

³⁴ M. Kosienkowski, *Naddniestrzańska Republika Mołdawska...*, s. 46.

³⁵ J. Wróbel, *Konflikt wokół Naddniestrza...*

³⁶ M. Falkowski, B. Cichocki, J. Wróbel (współpraca), *Rosyjskie sankcje ekonomiczne wobec Gruzji i Mołdawii*, „Tydzień na Wschodzie” 2006, nr 437, s. 3.

³⁷ W. Rodkiewicz, *Mołdawia i Naddniestrze wznawiają połączenie kolejowe*, „Tydzień na Wschodzie” 2010, nr 33, s. 10.

³⁸ *Mołdawskie wino prorwałos' w Rossiju*, „Rossijskaja Gazieta” z dnia 10 października 2007, <http://www.rg.ru/2007/10/10/moldova-vino-anons.html> [dostęp: 25.06.2011]; *Mołdawija wozobnowila eksport wina w Rossiju, tieliekanał RBK*, 9 października 2007, <http://top.rbc.ru/economics/09/10/2007/121910.shtml> [dostęp: 25.06.2011].

osiągnięcia korzyści wynikających z preferencji handlowych UE³⁹. Sukces ten wynikł m.in. z postawienia sobie przez Kiszyniów ograniczonych realnych celów – od naddniestrzańskich firm żądano jedynie zalegalizowania ich działalności w Kiszyniowie, nie wymagając uiszczania podatków ani ceł na rzecz centralnej administracji Mołdawii. Firmy naddniestrzańskie nadal płaciły podatki i cła władzom w Tyraspolu.

Zarejestrowanie naddniestrzańskich firm w Kiszyniowie było pewnym, choć ograniczonym, krokiem naprzód w cywilizowaniu sytuacji handlowej w regionie.

Firma „Szerif” („Sheriff”; Шериф)

Firma „Szerif” została założona w połowie 1993 r. przez dwóch byłych oficerów służb specjalnych – Wiktora Guszana i Ilię Kazmałego⁴⁰. Nadzór nad nią ze strony rodziny (grupy) prezydenta NRM Igora Smirnowa sprawował jego starszy syn Władimir (możliwe, że miał jakieś formalne stanowisko we władzach firmy), zajmujący jednocześnie stanowisko szefa Komitetu Celnego Naddniestrza⁴¹. Istniały niejasne i głębokie powiązania rodziny Smirnowa z „Szerifem”, na co wskazuje fakt, że w ramach układu z rodziną (grupą) prezydenta NRM „Szerif” został zwolniony z płacenia podatków do budżetu państwa i ceł importowych⁴², obowiązkowej sprzedaży waluty⁴³, a także otrzymał wyłączność na handel paliwami płynnymi, alkoholem i papierosami⁴⁴. Jako kolejny przykład powiązania grupy rządzącej w Naddniestrzu z „Szerifem” można podać umowę o współpracy między NRM a wspomnianą firmą z 1996 r. Zgodnie z tą umową prezydent Naddniestrza „rekomendował” (faktycznie polecił „parlamentowi” uchwalić odpowiednią ustawę) w przeciągu miesiąca przekazać „Szerifowi” w dzierżawę największe i najbardziej dochodowe państwowe sklepy w celu założenia sieci supermarketów. Jednocześnie firma otrzymała preferencje handlowe. W zamian za to „Szerif” został zobowiązany do comiesięcznego wpłacania na rzecz budżetu republiki 50 tys. jednostek umownych, w tym przypadku 50 tys. USD. Według ekspertów umowa ta miała doprowadzić do zdominowania przez „Szerifa” prywatnego handlu w Tyraspolu⁴⁵.

„Szerif” zajmował się przemysłem na wielką skalę. Istniały pewne schematy uprawiania tego procederu. Produkty naftowe, spirytus czy papierosy, które zgłaszano mołdawskim służbom celnym jako tranzyt z Rumunii przez Mołdawię, nie były sprawdzane na granicy rumuńsko-mołdawskiej. Przewożono je pod konwojem do Naddniestrza, gdzie zajmowała się nimi naddniestrzańska służba celna. Większość

³⁹ M. Goldysiak, *Działalność Unii Europejskiej o pomocy granicznej dla Ukrainy i Mołdawii (EUBAM) na tle naddniestrzańskiego konfliktu*, „Dialogi polityczne” 2007, nr 8, s. 76, http://www.dialogi.umk.pl/archiwum/8/06_goldysiak.pdf [dostęp: 16.08.2011].

⁴⁰ „Kommiersant” z dnia 19 września 2006 r.; D. Isachenko, K. Schlichte, *The crooked ways of state-building...*, s. 22; strona internetowa firmy „Sheriff” (link: „O kompanii”) – <http://www.sheriff.md/CompanyInfo/> [dostęp: 11.08.2011].

⁴¹ O. Kołhontaj, *Riespublika Szerif...*; pewne informacje dotyczące rodziny Igora Smirnowa można znaleźć w oficjalnej, „nadwornej”, biografii prezydenta separatystycznej republiki – zob. A. Wołkowa, *Lider*, Tyraspol 2001, Olwia Press, s. 135–137; książka ta jest dostępna w internecie pod adresem: <http://www.olvia.idknet.com/soderjanie.htm> [dostęp: 11.08.2011], informacje o rodzinie Igora Smirnowa w rozdziale 8 (*Priezident Smirnow i prosto Smirnow*).

⁴² D. Isachenko, K. Schlichte, *The crooked ways of state-building...*, s. 22.

⁴³ O. Kołhontaj, *Riespublika Szerif...*

⁴⁴ M. Kosienkowski, *Naddniestrzańska Republika Mołdawska...*, s. 64.

⁴⁵ O. Kołhontaj, *Riespublika Szerif...*

towarów była kierowana na adres firmy „Szerif”, która była zwolniona z naddniestrzańskich wwozowych opłat celnych. „Szerif” eksportował te towary do Rosji, na Ukrainę i... z powrotem do Mołdawii⁴⁶.

Rozstanie „Szerifa” z rodziną Smirnowa nastąpiło na początku XXI w.⁴⁷ Na bazie wpływów firmy powstał opozycyjny wobec władzy Smirnowa ruch pod nazwą Odrodzenie (o czym już wspomniano), przekształcony w 2006 r. w partię (pod tą samą nazwą), dominującą w naddniestrzańskim parlamencie (zob. rozdz. *Charakterystyka sytuacji politycznej w separatystycznym Naddniestrzu*).

„Szerif” rozpoczął swoją działalność biznesową od transakcji eksportowo-importowych⁴⁸. Rozwój tej firmy doprowadził do tego, że kontroluje ona znaczną część gospodarki Naddniestrza (mieszkańcy regionu zaczęli nawet nazywać Naddniestrze „Republiką Szerif”)⁴⁹. Do holdingu „Szerifa” należy obecnie: sieć supermarketów, sieć stacji benzynowych, spółka telekomunikacyjna Interdnestrom (IDC) – dostawca telefonii komórkowej i naziemnej, internetu i telewizji, firma budowlana, ośrodek sportowy, kasyna, wydawnictwo, stacja telewizyjna, stacja dealerska Mercedes-Benz, agencja reklamowa i dwie piekarnie. „Szerif” stał się również właścicielem dwóch przedsiębiorstw naddniestrzańskich z najwyższej półki: zakładu tekstylnego „Tirotiekt” i znanej na obszarze postsowieckim fabryki koniaków KWINT. Firma zatrudnia trzy tysiące pracowników, a w holdingu „Szerifa” pracuje 12,5 tys. osób. Do firmy należy klub sportowy Szerif Tiraspol⁵⁰. „Szerif” wybudował stadion piłkarski tego klubu za ok. 200 mln USD, a także sobór katedralny za 180 mln USD⁵¹. Płace pracowników „Szerifa” znacznie przewyższają średnią płacę w Naddniestrzu⁵². Wszystko to świadczy o znacznych zasobach firmy, której obroty miały wynosić na początku XXI w. od jednego do nawet czterech miliardów USD (ta ostatnia liczba jest niewątpliwie zawyżona), podczas gdy dochody budżetowe całego Naddniestrza wynosiły ok. 60 mln USD⁵³. Firma stała się potęgą ekonomiczną głównie dzięki powiązaniom z władzą, w sposób jak najdalszy od zasad uczciwej konkurencji.

Ogólne dane dotyczące przemytu

Zasadniczym problemem powodującym rozwój kontrabandy wokół Naddniestrza jest brak kontroli ze strony centralnych władz Mołdawii naddniestrzańskiego odcinka granicy tego państwa z Ukrainą. Na 1222 km granicy mołdawsko-ukraińskiej 453 km przypadają na jej odcinek naddniestrzański. Na całej granicy znajduje się 76 przejść granicznych, z których na wyżej wspomniany odcinek przypada 26⁵⁴.

⁴⁶ Tamże oraz informacja własna z podróży analitycznej do Mołdawii.

⁴⁷ M. Kosienkowski, *Naddniestrzańska Republika Mołdawska...*, s. 37.

⁴⁸ D. Isachenko, K. Schlichte, *The crooked ways of state-building...*, s. 22.

⁴⁹ O. Kołontaj, *Riespublika Szerif...*

⁵⁰ Strona firmy „Szerif” – <http://www.sheriff.md/CompanyInfo/> [dostęp: 28.06.2011]; strona firmy Interdenestrom – <http://www.idknet.com/> [dostęp: 11.08.2011]; M. Kosienkowski, *Naddniestrzańska Republika Mołdawska...*, s. 67; D. Isachenko, K. Schlichte, *The crooked ways of state-building...*, s. 22.

⁵¹ M. Kosienkowski, *Naddniestrzańska Republika Mołdawska...*, s. 37.

⁵² Informacja własna z podróży analitycznej do Naddniestrza.

⁵³ M. Kosienkowski, *Naddniestrzańska Republika Mołdawska...*, s. 37.

⁵⁴ T. Busuncian (dyrektor Pro Marshall Center of the Republic of Moldova), *Terrorist Routs in South Eastern Europe*, s. 85, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=cab359a3-9328-19cc-a1d2-8023e646b22c&lng=en&id=31516> [dostęp: 12.08.2011].

Problem braku kontroli Kiszyniowa nad naddniestrzańskim odcinkiem granicy został częściowo rozwiązany przez ustanowienie 30 listopada 2005 r. EUBAM-u (*The European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine* – Misja Pomocy Granicznej UE dla Mołdawii i Ukrainy) na granicy mołdawsko-ukraińskiej⁵⁵.

Nieoficjalna gospodarka Naddniestrza opiera się głównie na przemyśle. Wartość szarej strefy regionu naddniestrzańskiego oceniano na od 30 proc. do przynajmniej 50 proc. jej oficjalnego PKB (bliższa prawdy jest raczej ta druga liczba), czyli na kilkaset milionów USD⁵⁶.

Główne przejawy nielegalnej działalności na granicy mołdawsko-ukraińskiej, ze szczególnym uwzględnieniem jej naddniestrzańskiego odcinka, to przemysł towarów spożywczych, papierosów, broni, kradzionych samochodów, nielegalna migracja i handel ludźmi⁵⁷.

Nielegalny handel uzbrojeniem

Naddniestrze ma w świecie opinię jednego ze światowych ośrodków nielegalnego handlu bronią (wszelki międzynarodowy handel uzbrojeniem przeprowadzony przez Naddniestrze jest nielegalny, gdyż Naddniestrze nie jest uznane przez wspólnotę międzynarodową za suwerenne państwo). Doniesień o zajmowaniu się tym procederem w regionie jest tak wiele, że przynajmniej część z nich jest z pewnością prawdziwa.

Szczyt naddniestrzańskiego handlu bronią przypadł na lata 90. Obecnie region ograniczył zwłaszcza handel bronią na dużą skalę. Wynika to po pierwsze z większych kosztów politycznych tego procederu w sytuacji, gdy po zamachach na World Trade Center z 11 września 2001 r. wspólnota międzynarodowa zwraca większą uwagę na nielegalny międzynarodowy obrót bronią, po drugie – z ustanowienia w 1999 r. mołdawskich posterunków policyjnych oraz podatkowych (zastąpionych w 2003 r. celnymi) na linii rozejmu między Naddniestrzem a Mołdawią „właściwą”, a po trzecie z powołania EUBAM-u na naddniestrzańskim odcinku granicy mołdawsko-ukraińskiej – jedynej zewnętrznej „granicy” Naddniestrza. W tym ostatnim przypadku można mieć wątpliwości co do efektywności tej unijnej misji przy poważniejszym handlu, w którym zapewne biorą udział skorumpowani urzędnicy celni i pogranicznicy (EUBAM nie ma uprawnień kontrolnych, tylko doradcze, a o wizytach tych urzędników „w terenie” informowane są służby ukraińskie i mołdawskie).

William C. Potter, dyrektor Center for Nonproliferation Studies w kalifornijskim Monterey Institute for International Studies, twierdzi: *Jeżeli szukałbym czegokolwiek związanego z uzbrojeniem (most commodities related to weaponry* – przyp. aut. art.), *to byłoby miejsce, gdzie powinienem się udać. Jeżeli nawet nie znalazłbym konkretnej broni, znalazłbym ludzi, którzy załatwiliby mi tę broń*⁵⁸. Daniel Twining, dyrektor The German Marshall Fund of the United States, określił Naddniestrze jako *kluczowy korytarz transportowy w przemytniczej siatce eksportującej były sowiecki sprzęt woj-*

⁵⁵ Strona *EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine*, <http://www.eubam.org/en/about/overview> [dostęp: 12.08.2011]; J. Wróbel, *Rozpoczęcie misji UE na granicy ukraińsko-mołdawskiej*, „Tydzień na Wschodzie” 2005, nr 419, s. 12.

⁵⁶ M. Kosienkowski, *Naddniestrzańska Republika Mołdawska...*, s. 37; *Evolution of the Transnistrian Economy...*, s. 9.

⁵⁷ J. Matyjczyk, *The Issue of Ukrainian-Moldovan...*, s. 65.

⁵⁸ Za: *Hotbed of weapons deals*, „The Washington Times” z dnia 18.01.2004 r.

skowy na międzynarodowe rynki broni⁵⁹. Według „The Washington Post” z 7 grudnia 2003 r. przynajmniej 38 głowic Alazan zostało w Naddniestrzu przystosowanych do przenoszenia materiałów radioaktywnych (konstrukcja „brudnej bomby”), jednak nikt tego nie udowodnił⁶⁰.

Z drugiej strony spotyka się bardziej wstrzemięźliwe opinie. Według ambasadora Williama Hilla, byłego szefa Misji OBWE w Kiszyniowie, pogłoski o międzynarodowym handlu bronią prowadzonym przez Naddniestrze są niejednokrotnie rozdmuchiwane przez mass media i w odniesieniu do ostatniego okresu, szczególnie od ustanowienia w grudniu 2005 r. Misji Obserwacyjnej UE na granicy mołdawsko-ukraińskiej, w tym na jej naddniestrzańskim odcinku, również nie ma na nie dowodów⁶¹.

Największe natężenie naddniestrzańskiego handlu bronią miało miejsce w latach 90. XX w. Po 1 września 2001 r. spotyka się zdecydowanie mniej informacji o eksporcie broni z tej republiki, co jest zapewne związane z decyzją władz NRM, żeby ograniczyć tego typu działalność w związku z ewentualnymi skutkami politycznymi. Również starzenie się sprzętu w poradzieckich magazynach wojskowych sprawia, że to źródło uzbrojenia wysycha. Nie można jednak powiedzieć, że naddniestrzański międzynarodowy handel bronią stracił na znaczeniu – fabryki uzbrojenia w Naddniestrzu działają i niewątpliwie muszą mieć jakieś rynki zbytu za granicą (potrzeby armii naddniestrzańskiej są zbyt małe, żeby zapewnić odpowiednią podaż).

Naddniestrze podejrzewa się o nielegalny handel uzbrojeniem pochodzącym zasadniczo z dwóch źródeł. Po pierwsze, o handel posowiecką bronią zmagazynowaną na terytorium tej republiki z racji umiejscowienia w tym regionie baz 14. Armii Radzieckiej. Po drugie, bronią produkowaną w zakładach zbrojeniowych w samym Naddniestrzu.

Broń posowiecka zmagazynowana była na terytorium Naddniestrza w kilku miejscach: przede wszystkim w magazynach w Kołbasnej na północy republiki, a także w Tyraspolu⁶² i Dubosarach⁶³.

Doniesienia o handlu bronią ze składów byłej 14. Armii Radzieckiej w Kołbasnej pojawiają się w mołdawskich i ukraińskich mediach. Przykładem może być doniesienie o przewiezieniu przez naddniestrzański odcinek granicy mołdawsko-ukraińskiej uzbrojenia w ładunku złomu z Rybnicy do portu w Iliczewsku, a następnie wysłanie go do krajów objętych embargiem ONZ. EU BAM nie znalazła potwierdzenia tej informacji. W jej raporcie z 2008 r. mówi się, że *były pewne przypadki odkrycia broni strzeleckiej i pneumatycznej, jednak nie ma dowodu zorganizowanej kontrabandy*⁶⁴. EUBAM nie

---

⁵⁹ C. Ciobanu, *Political Economy of „Frozen Conflicts” in ex-Soviet States: Challenges and Prospects for the U.S. and Russia*, czerwiec 2007, Virginia Social Science Association, s. 5.

⁶⁰ Tamże.

⁶¹ Tamże.

⁶² M. Kosienkowski, *Naddniestrzańska Republika Mołdawska...*, s. 100.

⁶³ T. Olszański, *Naddniestrze...*, s. 44.

⁶⁴ EU BAM Annual Report 2008, Annex 1: Security Situation at the Moldovan-Ukrainian Border, s. 19 (raport umieszczony na oficjalnej stronie Granicznej Misji Pomocowej UE – http://www.eubam.org/files/Mission_Report_2008_ENG.pdf [dostęp: 8.09.2012]).

ma jednak dostępu do obiektów wojskowych w Naddniestrzu⁶⁵. Również rosyjski wojskowy transport lotniczy do i z Naddniestrza znajduje się poza jakąkolwiek kontrolą, co wskazuje na drogę ewentualnego nielegalnego handlu uzbrojeniem⁶⁶.

Magazyny posowieckie w Kołbasnej⁶⁷ zawierały w 1991 r. 45 951 ton (2500 wagonów) amunicji, nie licząc uzbrojenia i sprzętu wojskowego⁶⁸. Po zakończeniu okresu intensywniejszego wycofywania się wojsk radzieckich pozostało w nich jeszcze ok. 21,5 tysiąca ton uzbrojenia i amunicji (październik 2009 r., według oświadczenia dowódcy Grupy Operacyjnej Wojsk Rosyjskich w Naddniestrzu dla naddniestrzańskiej gazety „Pridniestrowje”)⁶⁹.

Istnieją podejrzenia, że Naddniestrze sprzedawało broń grupom rebelianckim i terrorystycznym na Kaukazie (m.in. w Czeczenii – sic!), w Jugosławii, w Afryce i w Iraku (po wojnie w Zatoce Perskiej). W związku z faktem, że istnieje bezpośrednie połączenie lotnicze (samolotami wojskowymi) między Naddniestrzem a Rosją⁷⁰, należy założyć, że Naddniestrze mogło uczestniczyć w przemyśle broni produkowanej w Rosji. Potwierdzeniem takiej trasy przemytu uzbrojenia było przechwycenie przez moldawską policję ciężarówki opuszczającej Naddniestrze. Wewnątrz policjanci znaleźli rakiety ziemia–powietrze wyprodukowane w Rosji, detonatory i materiały wybuchowe, a także ukrytych członków armii naddniestrzańskiej i podpułkownika Władimira Niemkowa, zastępcę komendanta rosyjskich wojsk pokojowych w Naddniestrzu. Incydent ten potwierdził nawet „minister spraw zagranicznych” Naddniestrza Walerij Lilckaj, choć zasugerował przy tym, że była to prowokacja⁷¹.

Według włoskiej gazety „Il Venerdì” z 27 marca 2007 r. magazyny broni w Kołbasnej były źródłem broni dla międzynarodowych grup terrorystycznych, m.in. dla Czerwonych Brygad, Szarych Wilków i Hezbollahu⁷².

Znaczenie składowiska broni w Kołbasnej z czasem zmalało w związku ze starzeniem się sprzętu.

Naddniestrze produkuje broń również we własnych zakładach i eksportuje ją. Oczywiście eksport broni przez państwo nieuznane przez wspólnotę międzynarodową jest z zasady nielegalny.

W trakcie, bądź bezpośrednio po wojnie 1992 r., w Naddniestrzu produkowano tylko kilka typów uzbrojenia o prostej konstrukcji i o niskim poziomie technologicznym. Od lat 1993–94 produkcja uzbrojenia stała się jednak ważnym elementem polityki gospodarczej i militarnej tego regionu. Utworzono tu Ministerstwo Przemysłu

---

⁶⁵ O. Grycenko, *The overview of the development of relations with Moldova and the dynamics of Transnistrian conflict resolution: the Ukrainian perspective*, w: *Transnistrian problem: a view from Ukraine*, Kijów 2009, Strategic and Security Studies Group, s. 28.

⁶⁶ Tamże.

⁶⁷ Szczegółowe dane dotyczące rodzajów i liczby uzbrojenia i amunicji w magazynach wojskowych w Kołbasnej można znaleźć w: I. Pintea, *The Military Aspect of the Conflict Settlement in the Eastern Part of the Republic of Moldova*, w: *Aspects of the Transnistrian Conflict*, Kiszyniów 2004, s. 127–128.

⁶⁸ I. Pintea, *The Military Aspect...*, s. 107.

⁶⁹ 25,5K tons of ammunition are at Russian military depot in Moldova, Moldova.org, 20.08.2009, <http://politicom.moldova.org/news/215k-tons-of-ammunition-are-at-russian-military-depot-in-moldova-204122-eng.html> [dostęp: 11.08.2011].

⁷⁰ X. Deleu, *Transnistrie. La Poudrière de l'Europe* (film dokumentalny), Francja 2005.

⁷¹ *Hotbed of weapons deals*, „The Washington Times” z dnia 18.01.2004.

⁷² C. Ciobanu, *Political Economy...*, s. 5.

Obronno i nawiązano ścisłą współpracę z rosyjskim kompleksem militarno-przemysłowym – Roswoorużenije⁷³.

Na posowiecki kompleks przemysłowo-wojskowy Naddniestrza składają się: Zakłady Mechaniczne w Benderach, Kombinat Metalurgiczny w Rybnicy oraz firmy Elektromasz i Elektroaparat w Tyraspolu⁷⁴. W latach 1995–99 w Zakładach Mechanicznych w Benderach wyprodukowano 47 polowych wyrzutni raketowych BM-21 „Grad”. 20 z nich przekazano siłom artyleryjskim Naddniestrza, siedem sprzedano separatystycznej Abchazji drogą przez Bułgarię, pod przykrywką rosyjskiej firmy pośredniczącej. Pozostałych 20 wyrzutni też wyeksportowano⁷⁵.

W połowie lat 90. broń strzelecka z naddniestrzańskimi numerami fabrycznymi miała być odnaleziona w serbskiej Krainie, jednak brak jest potwierdzenia tej informacji⁷⁶.

Naddniestrzańska zbrojeniówka ściśle współpracuje z rosyjskim przemysłem zbrojeniowym. Rosja dostarczyła jej technologię i wykwalifikowaną kadrę techniczną, nadzorującą na miejscu reżimy technologiczne i jakość towaru. Podobnie półlegalny eksport uzbrojenia, produkowanego zarówno w Naddniestrzu, jak i w Rosji, i reeksportowanego z Naddniestrza, opiera się na współpracy naddniestrzańsko-rosyjskiej, z wykorzystaniem „kanałów przerzutowych” Grupy Operacyjnej Wojsk Rosyjskich w Naddniestrzu⁷⁷.

Nielegalny handel ludźmi i narkotykami

Naddniestrze jest terytorium tranzytowym handlu ludźmi, szczególnie kobietami przeznaczonymi do prostytucji, głównie obywatelkami Mołdawii i Ukrainy. Ma tu miejsce również przemyt narkotyków. Według Misji Granicznej UE jest to głównie przemyt narkotyków lekkich (marihuana, haszysz, susz makowy), tj. 91 proc. przypadków przemytu narkotyków w 2010 r. na całej granicy mołdawsko-ukraińskiej (9 proc. przypadków przemytu to narkotyki twarde: kokaina, heroina i opium). Na całej granicy mołdawsko-ukraińskiej EUBAM zarejestrowała przechwycenie przez celników obu krajów 6,71 kg narkotyków, z czego większość przypadków miała miejsce na centralnym (naddniestrzańskim) i północnym odcinku granicy⁷⁸.

Naddniestrze zostało określone przez Daniela Twininga, dyrektora The German Marshall Fund of the United States, jako *wiodący eksporter porwanych kobiet do Europy, przynoszące duże dochody terytorium tranzytowe przemytu narkotyków (...)*⁷⁹.

Według ukraińskiego biura International Organisation of Migration (IOM) obywatele Mołdawii, w tym mieszkańcy Naddniestrza, są na pierwszym miejscu wśród

⁷³ I. Pinteá, *The Military Aspect...*, s. 102–103.

⁷⁴ J. Solak, *Polityka bezpieczeństwa Mołdawii w kontekście dążeń politycznych Naddniestrza*, w: *Konflikt niskiej intensywności w Naddniestrzu*, Lublin 2006, Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, s. 153; patrz też: I. Pinteá, *The Military Aspect...*, s. 125–126.

⁷⁵ I. Pinteá, *The Military Aspect...*, s. 125.

⁷⁶ Informacja własna z podróży analitycznej do Mołdawii.

⁷⁷ J. Solak, *Polityka bezpieczeństwa Mołdawii...*, s. 154.

⁷⁸ Strona *Rocznego Raportu EUBAM za 2010 r.*, http://www.eubam.org/files/MR_2011_ENG_FINAL_EUBAM.pdf [dostęp: 17.08.2011]; O. Grycenko, *The overview of the development...*, s. 28.

⁷⁹ C. Ciobanu, *Political Economy...*, s. 5.

ofiar handlu ludźmi, przetrucanych na Ukrainę. 72 proc. wszystkich ofiar, których miejscem docelowym jest Ukraina, to obywatele Mołdawii⁸⁰.

EUBAM poinformowała o zorganizowaniu kanału przerzutowego ludzi z Ukrainy przez Naddniestrze. Kobiety – obywatelki Ukrainy – przetrucano z ukraińskiego rejonu w pobliżu przejścia granicznego w Kuczurganach do Naddniestrza i dalej do Mołdawii „właściwej”, a następnie przez port lotniczy w Kiszyniowie do Turcji. Głównego organizatora tego kanału (i jego współpracownika) schwytano i postawiono przed sądem⁸¹.

Nielegalna migracja

Problem nielegalnych migracji związanych z Naddniestrzem dotyczy przede wszystkim emigracji zarobkowej mieszkańców tego regionu, która jest spowodowana katastrofalną sytuacją gospodarczą. Emigracja zarobkowa z całej Mołdawii udaje się do następujących krajów docelowych (w kolejności pod względem liczebności migracji): Rosja, Włochy, Turcja, Hiszpania, Grecja, Portugalia i Ukraina⁸². Należy przypuszczać, że emigracja z regionu naddniestrzańskiego zmierza w podobnych kierunkach, tylko, w związku z mniejszym niż w całej Mołdawii procentem Mołdawian względem Słowian, zapewne mniej mieszkańców Naddniestrza wyjeżdża do krajów romańskich.

Strukturę emigracji zarobkowej mieszkańców Naddniestrza można prześledzić na podstawie przykładu emigracji na Ukrainę. 70 tys. obywateli ukraińskich wśród mieszkańców regionu sprawia, że spora część emigracji zarobkowej na Ukrainę jest legalna. Niemniej jednak istnieje znaczna nielegalna emigracja zarobkowa do tego kraju, co jest związane z postrzeganiem Ukrainy przez mieszkańców Naddniestrza jako kraju mającego stabilniejszą sytuację ekonomiczną od ich republiki⁸³.

Przemyt towarów

Przemycaniem towarów na największą skalę zajmuje się w Naddniestrzu firma „Szerif” (patrz rozdział *Firma „Szerif”*). Najczęściej powtarzającym się schematem kontrabandy jest przewożenie towarów tranzytem do Naddniestrza, a następnie reeksportowanie ich głównie do Mołdawii, na Ukrainę i do Rosji⁸⁴. Nielegalny handel towarami akcyzowymi (paliwa płynne, alkohol, papierosy, samochody itp.) oraz żywnością, często sprowadzaną do regionu naddniestrzańskiego przez porty czarnomorskie⁸⁵ bądź przez Mołdawię z Rumunii⁸⁶, polega często na pozornym transycie. Towary, które docierają do Naddniestrza, są następnie przemycane przez zieloną granicę do krajów sąsiednich. Na znaczną skalę nielegalnego handlu towarami sprowadzonymi do omawianej republiki wskazują rosnące wskaźniki importu niektórych towarów, znacznie przekraczające zapotrzebowanie regionu, niekiedy nawet większe niż w przypadku 6-krotnie większej Mołdawii „właściwej”. Obecnie zwraca uwagę szczególnie duży import mięsa „kurzego”.

⁸⁰ O. Grycenko, *The overview of the development...*, s. 30.

⁸¹ Tamże.

⁸² Tamże, s. 29.

⁸³ Tamże.

⁸⁴ O. Kołontaj, *Riespublika Szerif...*

⁸⁵ M. Kosienkowski, *Naddniestrzańska Republika Mołdawska...*, s. 52.

⁸⁶ O. Kołontaj, *Riespublika Szerif...*

Na znaczny przemyt z Naddniestrza wskazuje również spadek oficjalnego importu niektórych towarów do sąsiedniej Mołdawii. Na przykład w latach 1996–2002 nastąpił 3-krotny spadek importu paliwa do tego kraju, chociaż zapotrzebowanie na nie raczej nie zmalało⁸⁷.

Winnica, miasto na Ukrainie położone w pobliżu granic Naddniestrza, została nazwana przez Mykołę Salahora, byłego zastępcę szefa Państwowego Urzędu Celnego Ukrainy *stolicą ukraińskiej kontrabandy, (...) z ważnymi kanałami przemytu wielu typów towarów, przede wszystkim drogich samochodów*. Jednym z tych kanałów jest niewątpliwie Naddniestrze⁸⁸.

Z kontrabandą przez Naddniestrze może być powiązany ukraiński koncern „Ukrprominvest”, kierowany przez Oleksija Poroszenkę, ojca Petra Poroszenki⁸⁹. Petro Poroszenko to ukraiński biznesmen, który inwestuje w Naddniestrzu.

Całkiem często przedstawiciele ukraińskiej administracji lokalnej w obwodach graniczących z Naddniestrzem pojawiają się jako bohaterowie skandali związanych z przemytem z tej nieuznanej republiki⁹⁰. Na przykład burmistrz Mohylewa Podolskiego w latach 1995–2006 Petro Browko został po ustąpieniu z urzędu oskarżony o posiadanie mołdawskiego paszportu, a więc i obywatelstwa, i o udział w kontrabandzie. W kwietniu 2008 r. burmistrz miasta rejonowego Rozdilno w obwodzie odeskim, Kindiuk, został aresztowany za przyjęcie łapówki. Wiązano to z tym, że rejon Rozdilna jest uważany za rodzaj terminalu kontrabandy między Ukrainą a Mołdawią i Naddniestrzem⁹¹.

Mołdawskie Zakłady Metalurgiczne (MZM) w Rybnicy, największe naddniestrzańskie przedsiębiorstwo przemysłowe, potrzebują znacznych ilości surowca, który pozyskują zarówno w legalny, jak i nielegalny sposób. Z tym związany jest fakt, że najważniejszym towarem szmuglowanym z Ukrainy do Naddniestrza jest złom. Przy tym, według ukraińskiego ośrodka śledztw dziennikarskich „ORD”, część złomu szmuglowanego przez granicę nie jest przeznaczona dla MZM, tylko na eksport⁹².

Według EUBAM-u innymi popularnymi towarami przemycanymi przez granicę poza złomem są: papierosy, mięso, alkohol, owoce, warzywa i narkotyki (głównie marihuana). Znaczne ilości szmuglowanych towarów wskazują na istnienie zorganizowanych kanałów kontrabandy na dużą skalę⁹³.

Poza procederem opisanym powyżej na naddniestrzańskim odcinku granicy ukraińsko-mołdawskiej występuje mały szmugiel, którym trudnią się „mrówki” wielokrotnie przekraczające granicę. Ta metoda stosowana jest zarówno przez grupy przestępcze, jak i przez mieszkańców terenów przygranicznych⁹⁴.

Żadnych organizatorów, ani protektorów zorganizowanych korytarzy kontrabandy z Naddniestrza nie udało się postawić przed sądem. Procesy kryminalne były prowadzone jedynie przeciwko urzędnikom oskarżonym o przyjmowanie łapówek⁹⁵.

⁸⁷ M. Kosienkowski, *Naddniestrzańska Republika Mołdawska...*, s. 52–55.

⁸⁸ O. Grycenko, *The overview of the development...*, s. 22.

⁸⁹ Tamże.

⁹⁰ Tamże, s. 24.

⁹¹ Tamże.

⁹² Tamże, s. 27.

⁹³ Tamże, s. 28.

⁹⁴ Tamże, s. 29.

⁹⁵ Tamże.

Jedną z metod przemytu stosowanych w Naddniestrzu wyglądała następująco: towary wjeżdżały do Mołdawii jako tranzytowe, następnie były kierowane do Naddniestrza, gdzie zawracały, i wjeżdżały do Mołdawii „właściwej” z pominięciem mołdawskiego cła. Metoda ta była stosowana np. w odniesieniu do papierosów – w pewnym okresie zdecydowana większość sprzedawanych w Mołdawii wyrobów tytoniowych pochodziła z przemytu⁹⁶.

Powiązania władz Naddniestrza z przestępczością

Jednym z poważniejszych przejawów przestępczości ekonomicznej w Naddniestrzu jest korupcja w jego władzach – grupy rządzące separatystyczną republiką przechwytują wpływy budżetowe regionu i pomoc zagraniczną dla niej.

W latach 90. rządząca w Naddniestrzu grupa Igora Smirnowa przyznała – w zamian za korzyści ekonomiczne – quasi-monopolistyczną pozycję w gospodarce republiki firmie „Szerif” (kuratele nad firmą, być może związaną z jakimś stanowiskiem w jej władzach, sprawował starszy syn Igora Smirnowa – Władimir). Pomimo konfliktu między „Szerifem” a władzami Naddniestrza, obie grupy żyły w swego rodzaju symbiozie. Do dzisiaj firma zachowuje dominującą rolę w gospodarce separatystycznej republiki. Nowy prezydent Naddniestrza Jewgienij Szewczuk w latach 1998–2000 zajmował stanowisko zastępcy dyrektora „Szerifa”⁹⁷.

We władzach – i ogólnie w strukturach – Naddniestrza znajdują się osoby poszukiwane przez Interpol międzynarodowymi listami gończymi (np. Władimir Antiufiejew – p.o. ministra bezpieczeństwa państwowego⁹⁸ i Dmitrij Sojn – lider naddniestrzańskiego młodzieżowego ruchu „Proryw”⁹⁹). Osoby te ze względu na funkcjonowanie separatystycznej republiki poza strukturami prawa międzynarodowego pozostają bezkarne.

Funkcjonowanie Misji UE na naddniestrzańskim odcinku granicy mołdawsko-ukraińskiej

Misja Pomocy Granicznej UE dla Mołdawii i Ukrainy (EUBAM), która rozpoczęła działalność 30 listopada 2005 r.¹⁰⁰ ma niewątpliwie znaczenie dla zmniejszenia zasięgu nielegalnych działań na naddniestrzańskim odcinku granicy mołdawsko-ukraińskiej, zarówno ze względu na obecność niepowiązanych z miejscowymi układami zachodnich celników przestrzegających wyższych standardów, jak i na wywieranie nacisku na stronę ukraińską w sprawie prowadzenia konstruktywnej współpracy z Mołdawią przy kontrolowaniu naddniestrzańskiej granicy. Jednocześnie istnieją problemy związane z kwestią skuteczności unijnej kontroli (np. konieczność informowania miejscowych służb o wizytach funkcjonariuszy Misji UE powoduje, że skorumpowani

⁹⁶ Informacja własna z wyjazdu studyjnego do Mołdawii w 2003 r.

⁹⁷ Strona Rady Najwyższej NRM, hasło „Szewczuk Jewgienij Wasiljewicz” <http://www.vspmr.org/Deputy/?ID=46&Lang=Ru> [dostęp: 10.01.2012].

⁹⁸ X. Deleu, „Transnistrie ...”.

⁹⁹ M. Narbutt, *Strażnica imperium – Naddniestrze*, „Rzeczpospolita” z dnia 30.09.2006 r., <http://7dni.wordpress.com/2006/10/06/> [dostęp: 12.08.2011].

¹⁰⁰ Strona EUBAM <http://www.eubam.org> [dostęp: 15.08.2011].

miejscowi urzędnicy mają znaczne pole manewru umożliwiające dalsze prowadzenie kontrabandy¹⁰¹).

Misja, o której mowa, została powołana w celu zwiększenia efektywności działań służb granicznych i celnych Mołdawii i Ukrainy, aby przeciwdziałać *takim przestępczym działaniom, jak handel ludźmi, kontrabanda, handel bronią i machinacje celne*, jak również ma *odegrać ważną rolę w stworzeniu wstępnych warunków w poszukiwaniu dróg pokojowego uregulowania naddniestrzańskiego konfliktu*¹⁰². EUBAM ma na celu także podnoszenie profesjonalizmu służb celnych i pogranicznych Mołdawii i Ukrainy poprzez przeprowadzanie szkoleń, doradztwo i udzielanie pomocy technicznej. Wraz z partnerami z obydwu wyżej wymienionych państw prowadzi także wspólne patrole i operacje graniczne, z których np. operacja Tyra 2010 doprowadziła do szeregu aresztowań, ujawnienia oszustw i przypadków przemytu oraz wszczęcia wielu śledztw.

Misja UE stawia sobie następujące cele: przyczynić się do podniesienia standardów zarządzania granicą i zwalczania jej nielegalnego przekraczania, a także do efektywniejszego zwalczania przestępczości zorganizowanej przez służby mołdawskie i ukraińskie; zbliżyć tę granicę do standardów UE; pomóc Mołdawii i Ukrainie wypełniać ich zobowiązania wynikające z Planów Działań Europejskiej Polityki Sąsiedztwa i porozumień o współpracy i partnerstwie oraz wnieść wkład w pokojowe uregulowanie konfliktu naddniestrzańskiego¹⁰³. Z pewnością też poprawia sytuację na granicy mołdawsko-ukraińskiej. Jednak pomocowy charakter Misji i wynikające z niego ograniczenia prawne powodują zmniejszenie jej skuteczności w zwalczaniu przemytu zakorzenionego w przestępczych strukturach w służbach celnych i granicznych Mołdawii oraz Ukrainy.

Podsumowanie

Problem kryminalizacji gospodarki Naddniestrza – obok nieustalonego statusu regionu i autorytaryzmu reżimu tam panującego – znacznie obniża jakość życia mieszkańców regionu i powoduje rozprzestrzenianie się negatywnych zjawisk społecznych i ekonomicznych na kraje sąsiednie – Mołdawię i Ukrainę. Destabilizuje też stosunki mołdawsko-ukraińskie. Międzynarodowy handel uzbrojeniem prowadzony przez władze Naddniestrza powodował również zaognienie sytuacji w rejonach konfliktów zbrojnych na świecie. Wydaje się, że po roku 2001 władze separatystycznej republiki ograniczyły międzynarodowy handel uzbrojeniem na dużą skalę w związku z rosnącymi kosztami politycznymi takiej działalności po zamachu na World Trade Center oraz w wyniku uszczelnienia zewnętrznych granic Naddniestrza przez Mołdawię i Ukrainę (przy wsparciu EUBAM-u). Są jednak poważne przesłanki wskazujące na to, że handel ten trwa nadal, choć zapewne na mniejszą skalę.

Negatywne zjawiska związane z przestępczością gospodarczą w Naddniestrzu można podzielić na transgraniczne i wewnętrzne. Do zjawisk transgranicznych należą: przemyt towarów (w tym również nielegalnych, jak narkotyki), nielegalny międzynarodowy handel bronią, handel ludźmi i nielegalna migracja. Do zjawisk występujących wewnątrz separatystycznej republiki należą: strukturalna korupcja

¹⁰¹ Informacja własna.

¹⁰² M. Gołdysiak, *Działalność Unii Europejskiej...*, s. 76 – autor cytuje artykuł *Niejasnoje buduszcze Mołdowy. Dokład № 175. Jewropa, 17.08.2006*, s. 7.

¹⁰³ Strona EUBAM (Mandate), http://www.eubam.org/en/about/what_we_do [dostęp: 16.08.2011].

we władzach Naddniestrza (do grup rządzących republiką przepływa znaczna część wpływów budżetowych regionu, a także np. znaczna część pomocy kierowanej do Naddniestrza przez Federację Rosyjską) oraz quasi-monopolistyczna pozycja firmy „Szerif” w gospodarce republiki (firma doszła do niej dzięki powiązaniom z władzami Naddniestrza).

Zwiększające się zaangażowanie Unii Europejskiej w problemy Naddniestrza, a przede wszystkim ustanowienie Misji Pomocy Granicznej UE dla Mołdawii i Ukrainie, przyczyniło się do ograniczenia kontrabandy przez naddniestrzański odcinek granicy mołdawsko-ukraińskiej i zwiększenia współpracy między Mołdawią a Ukrainą w zakresie zwalczania kryminalnych struktur gospodarczych działających w Naddniestrzu i wokół tego regionu (choć oczywiście struktury kryminalne działające w regionie z pewnością dostosowały się do nowej sytuacji). Dopóki jednak międzynarodowy status prawny Naddniestrza pozostaje nieustalony, a jego „władze” kontrolują obszar tego parapaństwa, nie ma możliwości naruszenia kryminalnego węzła stosunków gospodarczych w republice.

Pełne rozwiązanie problemu przestępczości gospodarczej w regionie, o którym mowa, w znaczeniu ograniczenia jej do poziomu istniejącego w normalnych państwach, będzie możliwe dopiero po polityczno-prawnym uregulowaniu konfliktu naddniestrzańskiego, czyli przyłączeniu regionu do Mołdawii, ewentualnie uznania jego niepodległości bądź podziału regionu między Mołdawię i Ukrainę. Dopóki to nie nastąpi, Unia Europejska powinna zintensyfikować zaangażowanie we współpracę z Mołdawią i Ukrainą przy zwalczaniu nielegalnych działań gospodarczych prowadzonych wokół Naddniestrza.

Streszczenie

Naddniestrze, które jednostronnie ogłosiło niepodległość od Mołdawii w 1991 r., jest separatystycznym organizmem państwowym, nieuznawanym na arenie międzynarodowej, ale w pełni kontrolującym swoje terytorium i nieuznającym żadnej formy zależności od władz w Kiszyniowie. Kryzys gospodarczy tego regionu i pauperyzacja ludności sprzyjają rozwojowi tam „szarej strefy” i przestępczości gospodarczej. Istotnym czynnikiem wzmacniającym te trendy jest nieokreślony status prawny Naddniestrza. Problemem jest również działalność wszechobecnej w regionie firmy „Szerif”, która opanowała szereg monopolii gospodarczych i zorganizowała sobie drogi nielegalnego handlu międzynarodowego.

Przemysł naddniestrzański obejmuje wiele kategorii towarów, w tym broń. Naddniestrze eksportowało broń z posowieckich magazynów (głównie w pierwszych latach swojego istnienia), broń produkowaną we własnych zakładach i być może brało udział w przemyśle broni z Rosji. Naddniestrzański nielegalny handel bronią został ograniczony po zamachu na WTC we wrześniu 2001 r. Część innych towarów przechodziła przez ten teren jako pozorny tranzyt, który w rzeczywistości trafiał na rynek mołdawski. Przez Naddniestrze wiedzie również szlak handlu ludźmi, szczególnie Mołdawiankami wysyłanymi do prostytucji za granicę.

Władze Naddniestrza są skorumpowane, a administracja regionu przechwytuje znaczną część pomocy zagranicznej kierowanej do separatystycznej republiki przez Rosję. Na podniesienie poziomu praworządności w regionie miało wpływ powołanie przez UE na naddniestrzańskim odcinku granicy mołdawsko-ukraińskiej Misji Pomocy

Granicznej dla Mołdawii i Ukrainy (EUBAM, od 30 listopada 2005 r.), chociaż możliwości omińnięcia tej dodatkowej kontroli nadal istnieją.

Problem przestępczości gospodarczej w Naddniestrzu obniża poziom życia ludności i powoduje rozprzestrzenianie się negatywnych zjawisk społecznych i ekonomicznych na kraje sąsiednie – Mołdawię i Ukrainę. Destabilizuje też stosunki mołdawsko-ukraińskie. Działania wspólnoty międzynarodowej (głównie EUBAM-u) są skierowane przede wszystkim na zwalczanie kontrabandy w tym regionie. Całościowe rozwiązanie problemu przestępczości gospodarczej w Naddniestrzu może jednak nastąpić dopiero po ostatecznym uregulowaniu statusu prawnego tego regionu.

Abstract

Transnistria, which declared unilaterally independence from Moldova in 1991, is a separatist state entity, unrecognized by the international community. It fully controls its territory, and does not recognize any form of dependence from Chisinau government. Economic crisis of the region and pauperization of the people result in development of a grey economy and economic crime. Undetermined legal status of the region is an essential factor strengthening these trends. Also the firm “Sheriff”, that is omnipresent in the region, constitutes a problem. The company controls many economic monopolies and organizes tracks of illegal international trade.

Transnistrian contraband consists of many categories of commodities, including illegal weapons trade. Transnistria has exported weapons from former Soviet magazines (especially during the first years of its existence), weapons produced in its own factories, and probably was involved in smuggling of weapons from Russia. Transnistrian illegal weapons trade was reduced after the attacks against WTC on September 2001. Some other commodities were passing through Transnistria as a false transit, which in fact were finding its way to the Moldovan market. There is also a human trafficking track passing through this region, especially involving Moldovan women sent abroad to work as prostitutes.

Authorities of Transnistria are corrupted, and administration of the region intercepts a considerable share of international aid provided to a breakaway republic by Russia. Strengthening the level of law-observing in the region was influenced by establishing on November 30, 2005, the EU Border Assistance Mission on the Transnistrian section of the Moldovan-Ukrainian border. However, there are still possibilities to avoid this additional control.

The problem of economic crime in Transnistria lowers living standards in the region, results in spreading negative social and economic factors to neighbouring countries – Moldova and Ukraine. It also destabilizes Moldovan-Ukrainian relations. The actions of the international community (especially EUBAM) are aimed first of all at eliminating smuggling. The problem of the economic crime in Transnistria can be resolved only after eventual regulation of the legal status in the region.